

بررسی عوامل مؤثر بر میزان دین‌داری دانشجویان (مورد مطالعه دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرستان بروجن)

نجیم نجیمی^۱

فاطمه کهن‌سال^۲

افشین جعفری^۳

چکیده

از دیرباز دین با زندگی انسان‌ها آمیخته شده است. شناخت دین به علت آشنایی بیش از حد انسان‌ها گاهی مورد غفلت قرار می‌گیرد و از سوی دیگر به دلیل پیچیده بودن بیش از حد آن همانند معمایی شگفت در زندگی انسان‌ها وجود دارد. بسیاری از جامعه‌شناسان امروزه در تلاش هستند تا دین را از دیدگاه انسانی ارزیابی کنند. آن‌ها تأکید بسیاری بر استفاده انسان‌ها از دین در زندگی جمعی خود دارند. آن‌ها در تلاش هستند تا به نقش دین در جامعه، تحلیل و اهمیت و تأثیر آن بر تاریخ بشری و جلوه‌های گوناگون دین و نیروهای اجتماعی تأثیرگذار بر آن بپردازند. از این رو پژوهشگران در این مقاله ضمن بررسی عوامل دین‌داری، به میزان دین‌داری و عوامل مؤثر بر آن در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بروجن در سال ۹۶-۹۷ پرداختند. در این پژوهش از روش مطالعه اسنادی - پیمایشی استفاده شده است. داده‌ها با پرسش‌نامه جمع‌آوری شده و با نرم‌افزار آماری SPSS۲۰ و تکنیک‌های آماری رگرسیون ساده و رگرسیون چند متغیر تجزیه و تحلیل شدند. نتایج پژوهش نشان‌دهنده هم‌بستگی بالا میان ابعاد دین‌داری است. بین همه‌ی متغیرهای مستقل و متغیر وابسته در سطح اطمینان ۹۵ درصد رابطه معنی‌داری وجود دارد. در نهایت از ترکیب نظریات یینگر، برگر، بلا و گلاک به‌خوبی توانسته است متغیر وابسته ما را در حد مطلوبی تبیین کند و این بدین معنی است که، نظریات انتخاب‌شده در این پژوهش، نظریات کارا و شایسته‌ای بوده است.

واژگان کلیدی

دین‌داری، متولیان دین، دانشجویان، خانواده، دوستان.

E-mail: dr.najimi.pnu@gmail.com

۱. مربی دانشگاه پیام نور استان فارس، (نویسنده مسئول).

۲. کارشناسی ارشد تاریخ و مدرس گروه معارف دانشگاه آزاد اسلامی بروجن. E-mail: kohan.fatemeh@yahoo.com

۳. استادیار، دانشگاه پیام نور استان فارس. E-mail: jafaryafshin@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۷/۱۷ پذیرش نهایی: ۱۳۹۷/۱۱/۱۰

مقدمه

علاوه بر فطری بودن امور دینی، در جامعه امروز دین به‌عنوان یک اصل اساسی مورد توجه مردم قرار گرفته شده است. پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران علمای دینی، دولت‌مردان و سایر متولیان جامعه تمام اهتمام خود را در راستای تحکیم آرمان‌های انقلاب و نهادینه کردن باورهای دینی و گسترش و اشاعه‌ی آن به‌کار گرفتند. از این رو تمام نهادهای تأثیرگذار و جامعه‌پذیر اعم از خانواده، دانشگاه، رسانه‌های گروهی و سایر نهادهای فرهنگی و مؤسسات اجتماعی در پی این هستند تا مردم و نسل جدید را با دین مبین اسلام آشنا سازند. توجه به دین در میان اقشار گوناگون اجتماعی نیاز به ارایه شناخت کامل در میان مردم به خصوص قشر جوان جامعه دارد (اکبری، ۱۳۷۹: ۱۴).

ادیان و آموزه‌های اسلامی را از سه جنبه معرفتی، عاطفی و رفتاری می‌توان بررسی کرد. دین‌داری در رفتار انسان‌ها در ابعاد عقیده، ایمان، عبادت، اخلاق و شریعت تأثیرگذار است و مقوله‌های معتقد بودن، مؤمن بودن، اهل عبادت بودن، اخلاقی عمل کردن و متشرع بودن را بیان می‌کند. توجه به دین و تأثیر آن بر زندگی انسان‌ها موجب پیوستگی اعضای جوامع و الزامات اجتماعی و وحدت آن‌هاست و عدم توجه به آن عاملی برای تفرقه و از هم گسیختگی جامعه است.

در نظام آموزشی سعی بر آن است که، تربیت دانشجویان ماهیتی دینی داشته باشد؛ اما این هدف، با دشواری‌های بسیاری روبروست. از این رو بررسی و شناخت میزان موفقیت‌ها، ناکامی‌ها، فرصت‌ها و چالش‌ها در ایجاد بستر مناسب برای امکان جامعه‌پذیری دینی مسأله اساسی به شمار می‌آید.

امروزه جوانان در معرض روابط گوناگونی قرار دارند که تنها به چارچوب خانوادگی و محلی محدود نمی‌گردد. ارتباطات در میان جوامع با سرعت بسیار بالایی روبروست و کلیه گروه‌های جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد، لذا شناخت میزان دین‌داری جوانان و عوامل تأثیرگذار بر آن مسأله مهم به‌شمار می‌رود. همه انسان‌ها از لحاظ فطرت خود گرایش به پرستش خداوند و دستورهای دینی دارند، اما ممکن است عواملی مانع از بروز و ظهور انگیزه‌ها و رفتارهای دینی آن‌ها شود. در صورتی که این موانع و چالش‌ها شناسایی و برطرف نگردد، به‌رغم فطری بودن این گرایش، میل به پرستش و ظهور رفتارهای دینی در افراد کمتر و آن‌ها از مسیر آفرینش خود دور می‌شوند. از سویی نیز انجسام جامعه دینی ما که به نام حکومت اسلامی رقم خورده، در گروه رفتارهای دینی افراد جامعه خصوصاً جوانان است. پس باید به فرایند جامعه‌پذیری به‌ویژه جامعه‌پذیری دینی این قشر توجه بیشتری شود.

هر انسانی در زندگی خود با ارزش‌های زیادی روبرو می‌گردد که پاسخ‌گوی مسایل اساسی چون زندگی و مرگ است. دین ضمن تأکید بر ارزش‌هایی مانند رستگاری، توجیه رنج‌ها، ناکامی‌ها، محرومیت‌ها و نظایر آن نظام اخلاقی جامعه را حفظ می‌کند و موجب پیوند اعضای جامعه می‌گردد. دین به‌عنوان نوع خاصی از تلاش و کوشش و جمع اعتقادات و اعمالی که با کمک آن‌ها یک گروه دینی با مسایل و مشکلات عظیم زندگی مواجه می‌شود مطرح گردیده است. از دیگر امتیازات نهاد دین این است که به جنبه‌های متمایز و

مختلف توجه کرده است. از آن جمله مسأله دین‌داری است که در پرتو آن فرد درک درستی از دنیا پیدا می‌کند و هدف واقعی زندگی برایش معنا می‌یابد.

برگر از جمله جامعه‌شناسانی است که به فهم رابطه مدرنیته و دین‌داری پرداخته است، وی معتقد است که مردم واقعیت‌های اجتماعی را می‌سازند. واقعیت در زندگی روزمره از نظر اجتماعی ساخته می‌شود و افراد به پدیده‌های اجتماعی زندگی روزمره نظم می‌دهند. بدین ترتیب دین در سراسر تاریخ یکی از مؤثرترین دژهای بشر در برابر بی‌هنجاری بوده است (آلستون، ۱۳۷۶: ۱۶).

از نظر بلا، در نهایت ادیان با یافتن نقاط مشترک و مشابه در کنار یکدیگر به حیات خود ادامه می‌دهند. بقای دین در قالب دین مدنی تعدد جریان‌های دینی را نشان می‌دهد (Bellah, ۱۹۷۰: ۲۳۷).

ژان پل وپلهم نیز با ذکر ابعاد دین از منظر گلاک آن‌ها را بدین‌گونه توضیح داده است؛ بعد تجربی شامل زندگی روحانی و معنوی؛ هر تجربه‌ای که عملاً به عنوان یک تجربه دینی خوانده شود. بعد آیین‌گرایانه یا مبتنی بر آیین دینی؛ یعنی اعمال که در قالب دین انجام می‌شود یا همان آداب و وظایف دینی. بعد سوم بعد ایدئولوژیک است که بیشتر بر اعتقادات دینی است تا بر عواطف و احساسات. بعد عقلانی که به شناخت اصول جزئی و متون مقدس ادیان مرتبط است و سرانجام بعد پیامدی که همان پیامدها و تبعات، اعمال، تجربیات و اعتقادات دینی افراد در زمینه‌های مختلف زندگی است (وپلهم، ۱۳۷۷: ۸۰).

بر اساس وجود بعد هنجاری، ارزش‌ها و باورهایی که می‌تواند در دین‌داری وجود داشته باشد، می‌توان دین‌داری را به چهار بعد اعتقادی، مناسکی، تجربی و کرداری که نشانگر تأثیر دین در زندگی اجتماعی فرد است، دسته‌بندی کرد. این دسته‌بندی در سنجش دین‌داری شفافیت بیشتری دارد. بر اساس چارچوب نظری مذکور، سوال اصلی پژوهش این است که، میزان دین‌داری دانشجویان چقدر است و چه عواملی اجتماعی و فرهنگی در آن مؤثر است؟

با توجه به اهمیت جامعه‌پذیری دینی جوانان که در بالا به آن اشاره شد، اطلاع از وضعیت دین‌داری دانشجویان که انتظار می‌رود مطابق سیاست‌های فرهنگی کشورمان رشد کرده باشد، اهمیت بالایی دارد؛ بنابراین در این پژوهش ما به دنبال آن هستیم که عوامل اجتماعی از جمله میزان تحصیلات والدین، عوامل فرهنگی درون‌دانشگاهی مانند استاد و کتاب، عوامل فرهنگی برون‌دانشگاهی مانند میزان دین‌داری والدین، میزان دین‌داری دوستان، میزان استفاده از رسانه‌های جمعی، نگرش نسبت به متولیان دینی و مواجهه با تعدد جریان‌های دینی که در میزان دین‌داری در ابعاد اعتقادی، احساسی، مناسکی و کرداری تأثیر دارند را مورد بررسی قرار دهیم.

روش بررسی

در این پژوهش از روش اسنادی-پیمایشی استفاده شده است. از روش اسنادی در جمع‌آوری ادبیات

پژوهش و از روش پیمایشی برای جمع‌آوری داده‌ها از طریق پرسش‌نامه استفاده شد. جامعه آماری مورد مطالعه دانشجویان دانشگاه آزاد واحد بروجن بود که در سال ۹۷-۹۶ به تحصیل اشتغال داشتند. تعداد دانشجویان ۱۴۵۳ نفر بودند که از این میان ۷۵۸ نفر پسر و ۶۹۵ نفر دختر بودند. حجم نمونه این پژوهش با توجه به جدول مورگان ۳۰۴ نفر برآورد گردید. نمونه‌ها به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه‌ای بود که روایی آن با استفاده از نظر چندین متخصص در زمینه جامعه‌شناسی بررسی و تأیید شد و برای سنجش پایایی آن از شاخص آلفای کرونباخ برای سنجش و تأیید ثبات درونی پرسش‌نامه استفاده گردید که مقدار ضرایب آلفای کرونباخ در همه‌ی ابعاد دین‌داری بالای ۰/۷ است.

پرسش‌نامه شامل سؤالات، میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی، سؤالات مربوط به استادان گروه معارف، سؤالات مربوط به میزان دین‌داری والدین، سؤالات مربوط به میزان دین‌داری دوستان، سؤالات مربوط به محتوای کتاب هایدینی، سؤالات مربوط به نگرش نسبت به متولیان دینی، سؤالات مربوط به مواجهه با تعدد جریان‌های دینی و سؤالات مربوط به میزان دین‌داری فرد بود.

میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی توسط ۷ گویه از نوع مقیاس لیکرت (با پاسخ خیلی کم تا خیلی زیاد) بدین صورت که به هر پاسخ نمره ۱ تا ۵ تعلق می‌گیرد، مورد سنجش قرار گرفت. محدوده نمره از ۷ تا ۳۵ بوده که در سه رتبه میزان استفاده زیاد نمره بیشتر از ۲۸، میزان استفاده متوسط نمره ۲۱ تا ۲۸ و میزان استفاده پایین نمره کمتر از ۱۴ طبقه‌بندی شده است. عمل کرد استادان گروه معارف توسط ۶ گویه از نوع مقیاس لیکرت (با پاسخ کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) بدین صورت که به هر پاسخ نمره ۱ تا ۵ تعلق می‌گیرد، مورد سنجش قرار گرفت. محدوده نمره از ۶ تا ۳۰ بود که در سه رتبه عمل کرد خوب نمره بیشتر از ۲۴، عمل کرد متوسط نمره ۱۸ تا ۲۴ و عمل کرد ضعیف نمره کمتر از ۱۲ طبقه‌بندی شده است. میزان دین‌داری والدین توسط ۷ گویه از نوع مقیاس لیکرت (با پاسخ خیلی کم تا خیلی زیاد) بدین صورت که به هر پاسخ نمره ۱ تا ۵ تعلق می‌گیرد، مورد سنجش قرار گرفت. محدوده نمره از ۷ تا ۳۵ بوده که در سه رتبه دین‌داری خوب نمره بیشتر از ۲۸، دین‌داری متوسط نمره ۲۱ تا ۲۸ و دین‌داری ضعیف نمره کمتر از ۱۴ طبقه‌بندی شده است. میزان دین‌داری دوستان توسط ۸ گویه از نوع مقیاس لیکرت (با پاسخ خیلی کم تا خیلی زیاد) بدین صورت که به هر پاسخ نمره ۱ تا ۵ تعلق می‌گیرد، مورد سنجش قرار گرفت. محدوده نمره از ۸ تا ۴۰ بوده که در سه رتبه دین‌داری خوب نمره بیشتر از ۳۲، دین‌داری متوسط نمره ۲۴ تا ۳۲ و دین‌داری ضعیف نمره کمتر از ۱۶ طبقه‌بندی شده است. محتوای کتاب‌های دینی، توسط ۶ گویه از نوع مقیاس لیکرت (با پاسخ کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) بدین صورت که به هر پاسخ نمره ۱ تا ۵ تعلق می‌گیرد، مورد سنجش قرار گرفت. محدوده نمره از ۶ تا ۳۰ بوده که در سه رتبه محتوای خوب نمره بیشتر از ۲۴، محتوای متوسط نمره ۱۸ تا ۲۴ و محتوای ضعیف نمره کمتر از ۱۲ طبقه‌بندی شده است.

نگرش نسبت به متولیان دین توسط ۵ گویه از نوع مقیاس لیکرت (با پاسخ کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) بدین صورت که به هر پاسخ نمره ۱ تا ۵ تعلق می‌گیرد، مورد سنجش قرار گرفت. محدوده نمره از ۵ تا ۲۵ بوده که در سه رتبه نگرش خوب (مطلوب) نمره بیشتر از ۲۰، نگرش خنثی نمره ۱۵ تا ۲۰ و نگرش منفی (نامطلوب) نمره کمتر از ۱۰ طبقه‌بندی شده است. میزان کثرت‌گرایی (قرار گرفتن در معرض تعدد جریان-های دینی) توسط ۴ گویه از نوع مقیاس لیکرت (با پاسخ کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) بدین صورت که به هر پاسخ نمره ۱ تا ۵ تعلق می‌گیرد، مورد سنجش قرار گرفت. محدوده نمره از ۴ تا ۲۰ بوده و در سه رتبه میزان زیاد نمره بیشتر از ۱۶، میزان متوسط نمره ۱۲ تا ۱۶ و میزان کم نمره کمتر از ۸ طبقه‌بندی شده است. میزان دین‌داری در ابعاد مختلف (مناسکی ۹ گویه، اعتقادی ۶ گویه، احساس ۸ گویه و کرداری ۶ گویه) توسط ۲۹ گویه از نوع مقیاس لیکرت (با پاسخ کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) بدین صورت که به هر پاسخ نمره ۱ تا ۵ تعلق می‌گیرد، مورد سنجش قرار گرفت. محدوده نمره از ۲۹ تا ۱۴۵ بوده که در سه رتبه دین‌داری خوب نمره بیشتر از ۱۱۶، دین‌داری متوسط نمره ۸۷ تا ۱۱۶ و دین‌داری ضعیف نمره کمتر از ۵۸ طبقه‌بندی شده است. با توجه به مقبولیت سیاسی و ملاحظات اخلاقی پژوهش، هماهنگی‌های لازم با دانشگاه آزاد اسلامی واحد بروجن صورت گرفت و پرسش‌نامه‌ها در زمان حضور دانشجویان تکمیل و به دانشجویان اطمینان داده شد که اطلاعات آنان محرمانه بوده و شرکت در این بررسی کاملاً داوطلبانه است. پس از جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها داده‌ها در نرم‌افزار آماری SPSS۲۰ وارد و از تکنیک‌های آماری دگرسیون ساده و دگرسیون چند متغیر تجزیه و تحلیل شدند.

یافته‌ها

به طور کلی ۳۰۴ دانشجوی مورد مطالعه قرار گرفتند که از این تعداد در سال ۱۳۹۷، ۵۲ درصد پسر و ۴۸ درصد دختر بودند. ۳۳/۳ درصد از دختران که بیشترین درصد آن‌ها بودند اطلاعات دینی خود را از دانشگاه و ۳۱/۹ درصد از پسرها که بیشترین فراوانی آن‌ها بوده اطلاعات دینی را از خانواده خود کسب کرده‌اند. با توجه به آن که دین‌داری با سنج‌های متفاوتی مورد مطالعه قرار گرفته، هر یک از این ابعاد می‌تواند به-عنوان یک متغیر مجزا در ارتباط با متغیرهای مستقل قرار گیرد. ابعاد مناسکی، اعتقادی، احساسی و کرداری به عنوان متغیرهای وابسته پژوهش حاضر، میزان دین‌داری را نشان می‌دهد. برای جلوگیری از تحلیل‌های تکراری، میزان هم‌بستگی بین ابعاد دین‌داری مورد بررسی قرار گرفت که نتیجه آن در جدول (۱) درج شده است.

جدول ۱- ماتریس ضریب هم‌بستگی ابعاد دین‌داری افراد مورد مطالعه

ابعاد دین‌داری		مناسکی	اعتقادی	احساسی	کرداری
مناسکی	ضریب هم‌بستگی	۱	۰/۲۹۴	۰/۳۷۹	۰/۳۸۶
	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۷	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
اعتقادی	ضریب هم‌بستگی	۰/۲۹۴	۱	۰/۶۱۴	۰/۴۸۵
	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۷	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
احساسی	ضریب هم‌بستگی	۰/۳۷۹	۰/۶۱۴	۱	۰/۷۰۳
	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
کرداری	ضریب هم‌بستگی	۰/۳۸۶	۰/۴۸۵	۰/۷۰۳	۱
	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

جدول بالا نشان می‌دهد که هم‌بستگی بالایی بین ابعاد دین‌داری وجود دارد، لذا می‌توان آن‌ها را با یک-دیگر ترکیب کرده و یک متغیری به نام میزان دین‌داری را به عنوان متغیر وابسته مورد بررسی قرار داد. جدول (۲) هم‌بستگی بین متغیرهای مستقل و میزان دین‌داری را نشان می‌دهد که بر اساس تحلیل رگرسیون ساده است. با توجه به ضریب تعیین یا R^2 به دست آمده، ۲۲ درصد تغییرات متغیر وابسته (میزان دین‌داری دانشجویان) ناشی از میزان دین‌داری والدین است. ضریب $Beta=0/47$ است که نشان‌دهنده این است که جهت رابطه مثبت است، بدین معنی که هر چه میزان دین‌داری والدین افزایش یابد، میزان دین‌داری دانشجویان نیز بالاتر می‌رود. ضریب B یا ضریب رگرسیون $0/45$ است که نشان‌دهنده این است که به ازای هر واحد تغییر متغیر مستقل (میزان دین‌داری والدین) $0/45$ متغیر وابسته (میزان دین‌داری دانشجویان) افزوده خواهد شد؛ بنابراین رابطه مذکور با احتمال ۹۵ درصد ($sig=0/000$) معنی‌دار است. با توجه به ضریب تعیین یا R^2 به دست آمده، ۱۸ درصد تغییرات وابسته (میزان دین‌داری دانشجویان) ناشی از میزان دین‌داری دوستان است. ضریب $Beta=0/42$ است، نشان‌دهنده این است که جهت رابطه مثبت است. بدین معنی که هر چه میزان دین‌داری دوستان افزایش یابد، میزان دین‌داری دانشجویان نیز بالاتر می‌رود. ضریب B یا ضریب رگرسیون $0/38$ است که نشان‌دهنده این است که به ازای هر واحد تغییر متغیر مستقل (میزان دین‌داری دوستان) $0/38$ متغیر وابسته (میزان دین‌داری دانشجویان) افزوده خواهد شد، بنابراین رابطه مذکور با احتمال ۹۵ درصد ($sig=0/000$) معنی‌دار است. با توجه به ضریب تعیین یا R^2 به دست آمده، ۴ درصد تغییرات متغیر وابسته (میزان دین‌داری دانشجویان) ناشی از عمل کرد استاد است. ضریب $Beta=0/21$ است، نشان‌دهنده این است که جهت رابطه مثبت است. بدین معنی که هر چه عمل کرد استاد افزایش یابد، میزان دین‌داری دانشجویان بالاتر می‌رود. ضریب B یا ضریب

رگرسیون $0/30$ است، نشان‌دهنده این است که به ازای هر واحد تغییر متغیر مستقل (عمل‌کرد استاد) $0/30$ متغیر وابسته (میزان دین‌داری دانشجویان) افزوده خواهد شد. بنابراین رابطه مذکور با احتمال 95 درصد ($sig=0/000$) معنی‌دار است. با توجه به ضریب تعیین یا R^2 به دست آمده، 19 درصد تغییرات متغیر وابسته (میزان دین‌داری دانشجویان) ناشی از نگرش نسبت به محتوای کتاب‌های دینی است. ضریب $Beta$ $0/44$ است، نشان‌دهنده این است که جهت رابطه مثبت است. بدین معنی که هر چه نگرش نسبت به محتوای کتاب‌های دینی افزایش یابد، میزان دین‌داری دانشجویان بالاتر می‌رود. ضریب B یا ضریب رگرسیون $0/42$ است، نشان‌دهنده این است که به ازای هر واحد تغییر متغیر مستقل (نگرش نسبت به محتوای کتاب‌های دینی) $0/42$ متغیر وابسته (میزان دین‌داری دانشجویان) افزوده خواهد شد. بنابراین رابطه مذکور با احتمال 95 درصد ($sig=0/000$) معنی‌دار است. با توجه به ضریب تعیین یا R^2 به دست آمده، 2 درصد تغییرات متغیر وابسته (میزان دین‌داری دانشجویان) ناشی از میزان استفاده از رسانه‌های جمعی است. ضریب $Beta$ $0/14$ است، نشان‌دهنده این است که جهت رابطه مثبت است. بدین معنی که هر چه میزان استفاده از رسانه‌های جمعی افزایش یابد، میزان دین‌داری دانشجویان بالاتر می‌رود. ضریب B یا ضریب رگرسیون $0/23$ است، نشان‌دهنده این است که به ازای هر واحد تغییر متغیر مستقل (میزان استفاده از رسانه‌های جمعی) $0/23$ متغیر وابسته (میزان دین‌داری دانشجویان) افزوده خواهد شد. بنابراین رابطه مذکور با احتمال 95 درصد ($sig=0/003$) معنی‌دار است. با توجه به ضریب تعیین یا R^2 به دست آمده، 40 درصد تغییرات متغیر وابسته (میزان دین‌داری دانشجویان) ناشی از نگرش نسبت به متولیان دین است. ضریب $Beta$ $0/63$ است، نشان‌دهنده این است که جهت رابطه مثبت است. بدین معنی که هر چه نگرش نسبت به متولیان دین افزایش یابد، میزان دین‌داری دانشجویان بالاتر می‌رود. ضریب B یا ضریب رگرسیون $0/52$ است، نشان‌دهنده این است که به ازای هر واحد تغییر متغیر مستقل (نگرش نسبت به متولیان دین) $0/52$ متغیر وابسته (میزان دین‌داری دانشجویان) افزوده خواهد شد بنابراین رابطه مذکور با احتمال 95 درصد ($sig=0/000$) معنی‌دار است. با توجه به ضریب تعیین یا R^2 به دست آمده، 12 درصد تغییرات متغیر وابسته (میزان دین‌داری دانش‌آموزان) ناشی از قرار گرفتن در معرض تعدد جریان‌های دینی است. ضریب $Beta$ $0/35$ است، نشان‌دهنده این است که جهت رابطه منفی و معکوس است. بدین معنی که هر چه قرار گرفتن در معرض تعدد جریان‌های دینی افزایش یابد، میزان دین‌داری دانشجویان کاهش می‌یابد. ضریب B یا ضریب رگرسیون $0/28$ است، نشان‌دهنده این است که به ازای هر واحد تغییر متغیر مستقل (قرار گرفتن در معرض تعدد جریان‌های دینی) $0/28$ متغیر وابسته افزوده خواهد شد. بنابراین رابطه مذکور با احتمال 95 درصد ($sig=0/000$) معنی‌دار است.

جدول ۲- هم‌بستگی بین متغیرهای مستقل و میزان دین‌داری دانشجویان

متغیر	R	R ^۲	Beta	ضریب B	Sig
دین‌داری والدین	۰/۴۷	۰/۲۲	۰/۴۷	۰/۴۵	۰/۰۰۰
دین‌داری دوستان	۰/۴۲	۰/۱۸	۰/۴۲	۰/۳۸	۰/۰۰۰
عمل کرد استاد	۰/۲۱	۰/۰۴	۰/۲۱	۰/۳۰	۰/۰۰۰
محتوای کتاب‌های دینی	۰/۴۴	۰/۱۹	۰/۴۴	۰/۴۲	۰/۰۰۰
رسانه‌های جمعی	۰/۱۴	۰/۰۲	۰/۱۴	۰/۲۳	۰/۰۰۳
نگرش نسبت به متولیان دین	۰/۶۳	۰/۴۰	۰/۶۳	۰/۵۲	۰/۰۰۰
قرار گرفتن در معرض تعدد جریان‌های دینی	۰/۳۵	۰/۱۲	۰/۳۵	۰/۲۸	۰/۰۰۰

تحلیل چند متغیره

برای تحلیل چند متغیره از روش رگرسیون چند متغیر استفاده شده است. تحلیل رگرسیون چند متغیره روشی برای مطالعه اثرات و میزان تأثیر بیش از یک متغیر مستقل بر یک متغیر وابسته با استفاده از اصول هم‌بستگی و رگرسیون است. به عبارت دیگر می‌خواهیم متغیر وابسته را از روی اطلاعات مربوط به مقادیر دو متغیر مستقل و یا بیشتر پیش‌بینی کنیم (کرلینجر، ۱۳۷۶: ۲۱).

در این پژوهش برای تحلیل سهم نسبی متغیرهای مستقل در متغیر وابسته از روش رگرسیون مرحله به مرحله استفاده شده است. در روش مرحله به مرحله ابتدا متغیری که بالاترین مقدار واریانس متغیر وابسته را تبیین می‌کند وارد معامله می‌شود. بدیهی است که این متغیر ضریب هم‌بستگی بالایی را با متغیر وابسته خواهد داشت و سپس متغیرها به ترتیب وارد معادله می‌شوند. در این روش با ورود هر متغیر جدید، کلیه متغیرهای موجود در معادله بررسی می‌شوند و اگر هر کدام از آنها سطح معنی‌داری خود را از دست داده باشند، قبل از ورود متغیر جدید، این متغیر از معادله خارج می‌شود و در پایان عملیات هیچ متغیری که دارای سطح معنی‌داری کمتری از سطح تعیین شده باشد، در معادله حضور نخواهد داشت (دواس، ۱۳۸۳: ۲۵۷).

جدول ۳- عناصر اصلی تحلیل چند متغیره به روش مرحله به مرحله از مرحله اول تا چهارم برای پیش-

بینی متغیر وابسته (میزان دین‌داری)

مرحله	متغیر وارد شده	R	R ^۲	مقدار افزوده شده به R ^۲
اول	نگرش نسبت به متولیان دین	۰/۵۲۴	۰/۲۷۴	-
دوم	میزان دین‌داری والدین	۰/۶۳۸	۰/۴۰۷	۰/۱۴
سوم	مطلوب بودن محتوای کتاب‌های دینی	۰/۷۲۶	۰/۵۲۷	۰/۱۲
چهارم	میزان دین‌داری دوستان	۰/۷۶۲	۰/۵۸۰	۰/۰۵

بر اساس جدول شماره ۳ متغیرهای مستقل به ترتیب میزان تأثیرگذاری بر متغیر وابسته وارد معادله شده است. که به ترتیب عبارتند از: ۱- نگرش نسبت به متولیان دین، که با توجه به ضریب تعیین یا R^۲، به تنهایی ۰/۲۷ واریانس متغیر وابسته را تبیین می‌کند. ۲- میزان دین‌داری والدین، که به توجه به ضریب تعیین یا R^۲، به تنهایی ۰/۱۴ واریانس متغیر وابسته را تبیین می‌کند. ۳- مطلوب بودن محتوای کتاب دینی، که با توجه به ضریب تعیین یا R^۲، به تنهایی ۰/۱۲ واریانس متغیر وابسته را تبیین می‌کند. ۴- میزان دین‌داری دوستان، که با توجه به ضریب تعیین یا R^۲، به تنهایی ۰/۰۵ واریانس متغیر وابسته را تبیین می‌کند. R^۲ به دست آمده در تمام چهار مرحله در سطح اطمینان ۹۵ درصد از لحاظ آماری معنی‌دار بوده است. در کل R^۲ به دست آمده نشان می‌دهد که معادله ما قدرت پیش‌بینی مناسبی دارد و بیش از ۵۵ درصد از واریانس متغیر وابسته را پیش‌بینی می‌کند.

نتیجه‌گیری

دین و دین‌داری موضوعی است که قدمت آن به اندازه حیات بشری است. دین در جامعه کارکردهای ویژه‌ای همچون هم‌بستگی اجتماعی، ثبات و تداوم هنجارهای اجتماعی، زمینه‌سازی برای رشد و تعالی بشر و آرامش روحی و روانی برای اعضای جامعه دارد. با توجه به موقعیت حساس و مهم دین، پژوهش در مورد دین‌داری و عوامل تأثیرگذار بر آن در بین جوانان امری لازم و ضروری است، لذا پژوهشگران بر آن شدند تا با بررسی میزان دین‌داری دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد بروجن، عوامل مؤثر بر آن را شناسایی و با ارائه راه‌کارهای مناسب، زمینه را برای بهبود جامعه‌پذیری دینی دانشجویان فراهم کنند. در این پژوهش با استفاده از روش اسنادی-پیمایشی، ۳۰۴ نفر از دانشجویان به عنوان نمونه انتخاب شدند، پس از گردآوری اطلاعات با استفاده از پرسش‌نامه به تجزیه و تحلیل آن پرداخته شد.

یافته‌های آمار توصیفی پژوهش حاکی از آن است که دختران بیشتر اطلاعات دینی خود را از طریق دانشگاه و پسران بیشتر از طریق خانواده کسب کرده‌اند. همچنین بین ابعاد مختلف دین‌داری (مناسکی،

اعتقادی، احساسی و کرداری) هم‌بستگی قوی وجود دارد، لذا می‌توان آن‌ها را با یکدیگر ترکیب کرده و یک متغیری به نام میزان دین‌داری را به عنوان متغیر وابسته مورد بررسی قرار داد. در این پژوهش برای سنجش میزان دین‌داری دانش‌آموزان از رگرسیون ساده و چند متغیره استفاده شده است و رابطه بین متغیرهای مستقل (میزان دین‌داری والدین، میزان دین‌داری دوستان، عمل‌کرد استادان، محتوای کتاب‌های دینی، استفاده از رسانه‌های جمعی، نگرش نسبت به متولیان دین و قرار گرفتن در معرض تعدد جریان‌های دینی) و متغیر وابسته (میزان دین‌داری دانشجویان) بررسی شد که نتایج زیر به‌دست آمد:

بین همه متغیرهای رابطه مثبت و معنی‌داری در سطح اطمینان ۹۵ درصد وجود داشت بجز متغیر مستقل قرار گرفتن در معرض تعدد جریان‌های دینی که رابطه منفی و معکوس با متغیر میزان دین‌داری دانشجویان داشت.

در تحلیل رگرسیون چند متغیره چهار متغیر وارد معادله شدند و تأثیر بیشتری در تبیین متغیر میزان دین‌داری دانشجویان داشته‌اند که به‌ترتیب عبارتند از: ۱- نگرش نسبت به متولیان دین ۲- میزان دین‌داری والدین ۳- مطلوب بودن محتوای کتاب‌های دینی ۴- میزان دین‌داری دوستان. R^2 به‌دست آمده در تمام چهار مرحله در سطح اطمینان ۹۵ درصد از لحاظ آماری معنی‌دار بوده است. در کل R^2 به‌دست آمده نشان می‌دهد که معادله ما قدرت پیش‌بینی مناسبی دارد و بیش از ۵۵ درصد از واریانس متغیر وابسته را پیش‌بینی می‌کند.

در خصوص رابطه میزان دین‌داری والدین و میزان دین‌داری دانشجویان می‌توان گفت که والدین برای فرزندان الگو محسوب می‌شوند و می‌توانند در ایجاد حس معنابخشی دین، برای فرزندان نقش مؤثری داشته باشند. میزان دین‌داری دوستان در دین‌داری دانشجویان تأثیر به‌سزایی دارد؛ زیرا که بعد از خانواده دانشجویان اوقات زیادی را با دوستان سپری می‌کنند. بنابراین عقاید و رفتار دوستان دانشجو می‌تواند عاملی در دین‌داری آن‌ها به حساب آید. هر چند متغیر عمل‌کرد استاد در معادله رگرسیون چند متغیره باقی‌مانده است؛ ولی استادان نیز بر رفتار و اعمال دانشجویان تأثیرگذارند و با توجه به تحلیل رگرسیون ساده رابطه بین عمل‌کرد استاد و میزان دین‌داری دانشجویان وجود دارد. دانشجو آموخته‌های زیادی را از استاد فرا می‌گیرد که یکی از این آموخته‌ها آموزه‌های دینی است. کتب و نوشته‌ها در القای اندیشه‌ها تأثیر شگرفی دارند. امتیازی که کتاب نسبت به استاد دارد این است که دانشجو در هر فرصتی که بخواهد به کتاب دسترسی دارد. محتوای کتاب‌های دینی خود عاملی قوی است که می‌تواند زمینه‌گرایش به دین را مهیا سازد. در کشور ما از دیرباز مردم نسبت به روحانیت احترام خاصی داشته‌اند و همیشه مرجعی برای حل مشکلات دینی مردم به حساب می‌آمده‌اند، رفتار و کردار روحانیت به عنوان متولیان دین در میزان دین‌داری دانشجویان تأثیر به‌سزایی دارد و می‌تواند موجب افزایش دین‌داری آنان گردد. مواجهه شدن با تعدد جریان‌های دینی امروزه امری کاملاً بدیهی است. ادیان مختلف به شیوه‌های گوناگون در نقاط مختلف

جهان به تبلیغ و ترویج عقاید خود می‌پردازند، هر کس که عقاید قانع‌کننده‌تری داشته باشد پیروان بیشتری خواهد داشت. بلا در این زمینه اعتقاد دارد که در جهان نوین نیز حضور دین احساس می‌شود، به عقیده وی ادیان مختلف در جهان امروزی با یافتن نقاط مشترک و مشابه می‌توانند در کنار هم زندگی کنند و به حیات خویش ادامه دهند. از نظر بلا کثرت‌گرایی دینی امری طبیعی است که در آستانه وقوع آن در جامعه هستیم. در این شهرستان به دلیل باورهای قوی دینی و بافت سنتی قدیمی تعدد جریان‌های دینی در تغییر نگرش بین جوانان توفیق چندانی نداشته است، همچنین بین میزان استفاده از رسانه‌های جمعی و میزان دین‌داری رابطه وجود داشته است، چون رسانه‌های گروهی در کشور ما در زمینه آموزه‌های دینی تبلیغات گسترده‌ای انجام می‌دهند.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که دانشجویان در همه ابعاد دین‌داری نمره بالایی داشته‌اند با توجه به بالا بودن نمره در ابعاد دین‌داری امید می‌رود که دین نقش مؤثری بر انسجام‌گرایی دانشجویان در زندگی اجتماعی داشته باشد. با توجه به نظر یینگر می‌توان گفت که مجموعه اعتقادات موجب انسجام و تداوم حیات اجتماعی می‌گردند. در زمینه‌ی کارکرد دین به عنوان حفظ انسجام اجتماعی یینگر ادعا می‌کند که دین از طریق تأکید بر ارزش‌های کلی و دسترس‌پذیر؛ یعنی ارزش‌هایی چون رستگاری و یا توجیه رنج، ناکامی و محرومیت و نظایر آن، سازمان‌های اخلاقی جامعه را حفظ می‌کند و موجب پیوند اعضای جامعه و هم‌بستگی اجتماعی می‌شود.

در زمینه معنابخشی و کسب تجارب در حیات اجتماعی و کنش متقابل با دیگران با توجه به نظر برگر و گلاک می‌توان گفت که دین‌داری جریانی است که از سوی جامعه مانند، والدین، دانشگاه (کتاب و استاد) دوستان، متولیان دین و رسانه‌های جمعی می‌تواند انتقال یابد که در این پژوهش بین این متغیرها و میزان دین‌داری رابطه معنی‌داری وجود داشته است.

در کل نتایج این پژوهش نشان داد که نظریات یینگر، برگر، بلا و گلاک به‌خوبی توانسته است، متغیر وابسته‌ی ما را در حد مطلوبی تبیین کند و این بدین معنی است که نظریات انتخاب شده در این پژوهش، نظریات کارا و شایسته‌ای بوده است.

پیشنهادها

پیشنهاد می‌گردد با انتخاب روحانیان مجرب در دانشگاه‌ها زمینه را برای افزایش میزان دین‌داری در دانشگاه فراهم کنند و همچنین همه کسانی که به‌گونه‌ای نسبت به سلامت دینی جامعه احساس مسئولیت می‌کنند، با مساعدت یک‌دیگر زمینه را برای افزایش میزان دین‌داری دانشجویان فراهم کنند. پژوهشکده‌ها و مراکز پژوهشی با حمایت‌های خود پژوهشگران را یاری کنند و زمینه را برای انجام این‌گونه پژوهش‌ها مهیا سازند.

منابع

۱. آلستون، پیرو، (۱۳۷۶)، دین و چشم‌انداز نو، ترجمه غلامحسین توکلی، قم، دفتر تبلیغات اسلامی قم.
۲. اکبری، جابر، کی آرش، پارسا، (۱۳۷۹)، بررسی طرح تلقی و نگرش جوانان نسبت به دین، شیراز، انتشارات اداره فرهنگ و ارشاد فارس.
۳. جلالی‌مقدم، مسعود، (۱۳۷۹)، درآمدی به جامعه‌شناسی دین، تهران، نشر مرکز.
۴. حاجی‌زاده میمندی، مسعود، (۱۳۸۰)، بررسی ابعاد روان‌شناسی و جامعه‌شناختی روش‌ها، خلاصه مقالات همایش آسیب‌شناسی تربیت دینی، تهران، انتشارات مساجد.
۵. دواس. دی. ای، (۱۳۸۳)، پیمایش در تحقیقات اجتماعی، ترجمه هوشنگ نایبی، تهران، نشر نی.
۶. کافی، مجید، (۱۳۸۳)، دین و علوم اجتماعی، قم، پژوهشکده حوزه و دانشگاه.
۷. کرلینجر، فردان، (۱۳۷۶)، مبانی پژوهش در علوم رفتاری، ترجمه حسن پاشا شریفی و جعفر نجفی زند، تهران، انتشارات آوای نو.
۸. عطاپور، شهلا، (۱۳۸۱)، بررسی نگرش نسل جوان به دین، نمایه پژوهش اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی استان اصفهان.
۹. ویلهم، ژان پل، (۱۳۷۷)، جامعه‌شناسی ادیان، ترجمه عبدالرحیم گواهی، تهران، انتشارات تبیان.
۱۰. همیلتون، ملکم، (۱۳۷۷)، جامعه‌شناسی دین، ترجمه محسن ثلاثی، تهران، انتشارات تبیان.
۱۱. Bellah , R . ۱۹۷۰ Between Religion and social science, in Beyond Belief, New York, Harper.

Investigating the Factors Affecting the Degree of Religiosity (Students at Islamic Azad University in Boroujen)

Abstract

The purpose of this research is to measure the level of religiosity and its effective factors among students of Islamic Azad University in Borujen Branch in ۱۳۹۵-۱۳۹۶. The research method of this paper is a documentary survey in which ۳۰۴ students from Boroujen, who have been studying in ۹۵-۹۶ Education has been studied. Data were collected by a questionnaire and analyzed by SPSS۲۰ software and simple regression and multiple regression statistics. What is found out from the research findings is that there is a high correlation between the dimensions of religiosity and the combination of religiosity dimensions, religiosity as an associated variable. There was a meaningful relationship between all independent variables and dependent variable at ۹۵% confidence level. Finally, by using multivariate regression, stepwise method, the independent variables, respectively, have an effect on the dependent variable in the equation, which are respectively: Attitude towards the custodians of religion, the level of religiosity of the parents, the desirability of the content of religious books and the level of religiosity Friends. These four variables predict more than ۵۵ percent of the variance of the dependent variable. The results of this research indicate that the combination of the ideas of Yinger, Berger, Bella and Glock has been able to fully explain our dependent variable in a desirable manner, which means that the selected theories in this research are useful and effective theories. have been.

Key words

Religiosity, religious books, parents, friends, custodians of religion.